

Sanja Sitar Surić

SOSKRBNIŠTVO – REJNIŠTVO ZA POSTMODERNO SOCIALNO DELO

Sodobno socialno delo je z razvojem sistemskih in postmodernističnih konceptov razvilo popolnoma drugačen okvir za razumevanje rejništva od tradicionalnega. Iz rejništva kot popolne osnovne skrbi za otroka, ki nima staršev ali ti zanj ne morejo skrbeti, se je namreč razvilo soustvarjanje, skupno načrtovanje v individualnih projektnih skupinah, torej skupno skrbništvo otroka, pri katerem sodelujejo starši, rejniki in center kot soustvarjalci, sodelavci. Zato je treba oblikovati tudi nov izraz, najti poimenovanje za ta pristop do pomoči v socialnem delu, ki ne bo opredeljevalo zgolj osnovne in tudi popolne skrbi za otroka, temveč projekt soustvarjanja in skupne skrbi za otroka v času, ko starši te skrbi v celoti ne zmorejo zagotoviti. Soskrbnštvo je predlog avtorice za preimenovanje rejništva za postmoderni čas.

Ključne besede: soustvarjanje, jezik socialnega dela, skrbstvo, postmodernizem, otroci brez staršev.

Sanja Sitar Surić, univerzitetna diplomirana socialna delavka, je magistrica znanosti iz sociologije – socialnega dela v skupnosti. Je tudi doktorandka Fakultete za socialno delo v Ljubljani. V svoji doktorski nalogi raziskuje uporabo in razvoj teoretskih konceptov socialnega dela v praksi centrov za socialno delo. Že enajst let dela kot socialna delavka na Centru za socialno delo v Mariboru. V zadnjih letih se aktivneje posveča socialnemu delu z družino, preventivnim programom in skupinskemu delu z otroki v rejništvu. Kontakt: sanja.sitar@amis.net.

CO-CUSTODY – FOSTER CARE FOR POSTMODERN SOCIAL WORK

Modern social work has developed, alongside systemic and postmodern concepts, a framework for understanding foster care that differs from the traditional one. From the traditional concept, that understands foster care only as the full caretaking of basic children's needs, that the parents alone can not or will not provide, foster care has evolved into a co-creational joint planning of individual project groups or, in other words, a joint caretaking of children's needs by their parents, foster parents and professional social workers. Therefore there is also an evident need to find/invent a new verbal expression, which will, beside the basic caretaking, conceptually include all the new features of the new co-creational approach to taking care of children's needs during the period when their parents are unable to do so. "Co-custody" is the author's proposal for the appropriate naming of foster care for the postmodern time.

Key words: co-creation, language of social work, care, postmodernism, parentless children.

Sanja Sitar Surić has a Master degree in sociological sciences – "Social Work in the Community". She's a PhD student at the Faculty of social work in Ljubljana. In her doctoral dissertation, she's researching the development and practical use of different theoretical social work concepts in everyday casework of centres of social work in Slovenia. She has been a professional social worker for eleven years at the Centre of social work Maribor. In recent years her interests had been focused in the field of social work with families, preventive measures and children foster care. Contact: sanja.sitar@amis.net.

Uvod

Strokovna javnost, ki se ji pridružuje tudi vedno več laične, že nekaj časa meni, da rejništvo ni več ustrezna oblika skrbstva za otroka v času, ko straši sami ne morejo v celoti poskrbeti zanj.

Sodobno socialno delo je namreč razvilo popolnoma drugačen okvir razumevanja rejništva, kot ga poznamo iz preteklosti. Iz rejništva kot popolnega osnovnega skrbništva za otroka, ki nima staršev ali ti zanj ne morejo poskrbeti, se je namreč razvilo soustvarjanje, skupno načrtovanje v individualnih projektnih skupinah, torej skupno skrbništvo za otroka, v katerem sodelujejo starši, rejniki in center kot soustvarjalci oziroma sodelavci. Tako menim, da je čas, da poiščemo tudi nov izraz, ki bo ustrezal novim pristopom dela na področju rejništva in s katerim bomo tudi sodobne koncepte lažje umeščali v sodobno prakso. Poimenovanje koncepta dela je namreč izjemno pomembno za razumevanje ravnanja v okviru koncepta.

Zgodovina in razvoj rejništva

Razvoj rejništva v Sloveniji lepo povzame Vida Milošević Arnold (1981). Meni, da ima rejništvo v naši državi (prej republiki) dolgoletno tradicijo. Kot navaja, ga je prvič omenjal časopis »Leibeche Zeitung«, ki je leta 1906 poročal o nameščanju otrok v druge družine. V nekdanji Jugoslaviji je bilo rejništvo prvič pravno urejeno leta 1922 z zakonom o zaščiti otrok in mladine, ki je opredelil, katere otroke in s kakšnimi pogoji se namešča v druge družine. Takrat so v družine lahko nameščali sirote in zapuščene otroke brez bližnjih sorodnikov, pri tem pa naj bi rejniške družine otrokom zagotavljale ustrezno varstvo in vzgojo. Organizirano rejništvo v Sloveniji se je začelo leta 1926.

Kot navaja Milošević Arnold (*ibid.*), je vprašanje rejništva takrat urejal posebni pravilnik, ki je uvedel strokovni nadzor nad rejniškimi družinami, opredelil finančne obveznosti do njih, določil spodnjo in zgornjo mejo starosti otrok ob namestitvi v rejniško družino in premestitvi iz nje kakor tudi usposabljanje rejnic. Kljub temu je bila do leta 1955 skrb za otroke, ki jih je bilo treba namestiti v rejniške družine, urejena neenotno. Leta 1955 je svet za socialno varstvo, ki je bil takrat ustanovljen kot republiški družbeni organ, izdal posebna priporočila za izvajanje rejništva. Čeprav je bila odločitev za sistematični razvoj rejništva trdna, so se kljub temu pojavljale težave glede pridobivanja, izbire in usposabljanja rejniških družin. Tako je bil nadaljnji razvoj rejništva predvsem odvisen od ustreznega organizacijskega in strokovnega pristopa.

Leta 1960 je bil sprejet zakon o rejništvu, ki je, po mnenju Milošević Arnold (*ibid.*), pomenil kakovostni premik na tem področju. Leta 1965 je tako že veljalo, da je rejništvo najprimernejša oblika varstva otrok, ki ne morejo živeti pri starših. Naslednji zakon, zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih iz leta 1976, pa je rejništvo obravnaval kot družinsko razmerje, pri katerem je rejnik s sprejemom otroka lahko postal tudi izvrševalec določenih rodbinsko-pravnih pravic oziroma dolžnosti, predvsem varstva in vzgoje rejenca.

Leta 1974 je zakon o socialnem varstvu omogočil tudi uveljavitev poklicnega statusa rejnika in to je olajšalo pridobivanje novih, predvsem mlajših in ustrežnejših rejniških družin (Milošević Arnold 1981, *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo* 2014).

Čeprav se je oblika skrbi za otroka, poimenovana rejništvo, predvsem z razvojem stroke in konceptov socialnega dela razvijala, pa je poimenovanje kljub temu ostalo nespremenjeno.

Model stroke se je prek različnih teorij socialnega dela razvijal od tako imenovanega tradicionalnega (kliničnega), prek reformističnega, radikalnega in sistemskega do postmodernističnega. Tradicionalni model je predpostavljal, da je s posameznikom ali določeno družbeno skupino nekaj narobe. Zato je bil že na začetku razvoja stroke socialnega dela, v zadnjih letih 19. stoletja, usmerjen k pomoči pri odpravi problemov in stisk tako, da se bodo ljudje lahko spet vključili v družbeno življenje. Tako reformistični model, ki se je razvil v istem obdobju kot tradicionalni model, kot tudi radikalni model iz šestdesetih let 20. stoletja izhajata iz predpostavke, da stiske oziroma težave ljudi izhajajo iz neustrezne ali nepravilne družbe (Poštrak 2003). Sistemske teorije so povezale posameznika in družbo ob predpostavki, da posamezni deli sistema ne morejo biti povsem ločeni drug od drugega. Ekosistemska perspektiva spodbuja socialne delavce k spoznanju, da težave nastajajo zaradi slabe usklajenosti okolja in uporabnikovih potreb, sposobnosti, pravic in želja (Germain, Gitterman 1996).

Sistemska socialno delo

Med sistemskimi teoretiki je imel na razvoj konceptov socialnega dela pomemben vpliv »sistemski socialni delavec« Peter Lüssi (1990, 1992). Meni, da je splošna naloga socialnega dela reševanje socialnih problemov. Reševanje problemov je za avtorja »terminus technicus na področju socialnega dela«. Lüssi omenja več sistemskih teorij, pri tem pa poudari, da za sistemsko socialno delo veljajo sistemske povezave, v katerih je socialni problem kompletiran kot »problemski

sistem«. Naloga systemskega socialnega delavca je, da problemski sistem funkcionalizira, s tem pa sebe, svojo institucijo in druge osebe prav tako pa tudi socialne sisteme uskladi s problemskim sistemom ter tako ustvari »sistem reševanja problema«. Posebnost oz. značilnost systemskega socialnega dela je odklik od tradicionalnega pojma stranke in linearne osredotočenosti nanjo (Lüssi 1990). Lüssi uvaja pojem »udeleženih v problemu« namesto pojma »stranka«, saj stranka sama ni srednja osebna kategorija socialnega problema in reševanja tega problema. Systemsko socialno delo namreč ne potrebuje stranke oziroma se ne omejuje na to, da bi ob nekem problemu imelo pred seboj le eno samo stranko. Systemski socialni delavec si bo prizadeval, da bo v vsakem problemskem primeru pridobil čim več za rešitev najpomembnejših udeležencev.

Systemsko-ekološka teorija, ki se je razvila v sedemdesetih letih 20. stoletja, je torej začela iskati težavo v odnosu med udeleženci, v njihovih razmerjih, komunikacijah in transakcijah. Po systemsko-ekološkem modelu sta socialna delavka/delavec in uporabnica/uporabnik partnerja oziroma sodelavca pri reševanju težav (Poštrak 2003).

Kot piše Čačinovič Vogrinčič (2008), systemske teorije torej v socialno delo vnesejo temelje delovnega odnosa, instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev (Lüssi 1991).

Bistvo Lüssijevega koncepta je naloga socialnega delavca, da soustvari proces pomoči, v katerem uporabniki ali udeleženi raziskujejo svoj delež v rešitvi. (Čačinovič Vogrinčič 2008.)

Postmodernistične teorije

Saleebey (1997) je utemeljil koncept perspektive moči, ki sicer izhaja s področja duševnega zdravja, vendar je do danes postal eden pomembnejših konceptov v uporabi stroke socialnega dela. Perspektiva moči se osredotoča na zmožnosti in potencial uporabnika. Individualnim uporabnikom in skupnostim omogoča izražanje in doseganje njihovih upov glede prihodnosti ter ne išče zdravila za pretekle in zdajšnje težave. Po Saleebeyu je formula perspektive moči povsem preprosta, in sicer

mobilizirati moč, v pomenu znanja, zmožnosti in darov uporabnika, za doseganje njegovih ciljev, zaradi česar bodo imeli po njihovem mnenju boljše življenje. Perspektiva moči od izvajalca zahteva prisvojitve optimističnega odnosa do uporabnikov. (Healy 2005.)

Vpliv postmodernističnih teorij (Healy 2005) na temelje socialnega dela se povečuje že od začetka devetdesetih let 20. stoletja.

Pomembno postmoderno teorijo in koncepte v socialno delo vnašata Parton in O'Byrne (2000), ki pišeta o konstruktivnem socialnem delu. Pri tem izhajata iz tako imenovanega konstrukcionizma in pripovedovalnega pristopa, tako k analizi kot tudi k razumevanju socialnega dela, še posebej pa k razvoju teoretskih spoznanj za prakso.

Avtorja navajata številne študije, ki so pokazale, da pri socialnem delu ni toliko pomembna tehnika, ki jo socialna delavka uporablja, pač pa sama kakovost in vrednost uporabnikove izkušnje. Pri tem razumem, da avtorja želita s pojmom »kakovost in vrednost uporabnikove izkušnje« opredeliti odnos, ki ga vzpostavi socialna delavka z uporabnikom. Parton in O'Byrne tako menita, da konstruktivni socialni delavci ne izhajajo niti iz domneve, da poznajo odgovor za težave katerekoli osebe, niti iz domneve, da vedo, kaj je najboljša oziroma boljše rešitev. Glede na navedeno upoštevajo uporabnikovo teorijo kot enakovredno katerikoli drugi teoriji. Pri tem si tudi ne domišljajo, da obstaja (prava) teorija z vsemi pojasnili za določeno konkretno situacijo. Razumejo, da so v položaju, v katerem takšne vseobsežne razlage ne potrebujejo, saj razlage težav ne vidijo kot nujne za razumevanje njihove rešitve. Rešitve nastajajo v dialogu med uporabnikom in socialno delavko. Pri tem je treba drobne svetle točke, se pravi situacije, v katerih problema ni bilo oziroma je bil manjši, razvijati s pomočjo vprašanj, kako je uporabniku to uspelo, kakšno razliko je to povzročilo in kako je to opazil.

Sodobno socialno delo torej odlikujejo novi koncepti in nov jezik. Strokovnjak opušča položaj moči in vsevednosti ter z uporabnikom postane sodelavec v skupnem iskanju dobrih rešitev. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2006) zapiše:

Predmet socialnega dela je pomoč (opora, podpora) človeku (družini, skupini, skupnosti) pri reševanju kompleksnih psihosocialnih problemov. Delovni odnos zagotavlja instrumentalno definicijo problema in soustvarjanje rešitev, pri čemer proces sodelovanja mobilizira moč človeka (družini, skupini, skupnosti). Socialno delo opišemo kot izviren delovni projekt sodelovanja, ki ga soustvarimo na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem oblikovanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi.

Postmoderni koncept rejništva

V rejništvu so se zato na podlagi razvoja strokovnih konceptov razvili tako sodelovanje in soustvarjanje projektov pomoči z matičnimi družinami otrok v rejništvu, izobraževanje rejnikov in vzpostavitev individualnih projektnih skupin (IPS) kakor tudi po mojem mnenju izjemen koncept soustvarjanja, kot izraz postmodernega socialnega dela.

Kot meni strokovnjakinja za rejništvo Gabi Čačinovič Vogrinčič (2008), je socialno delo v rejništvu delo s celostnim sistemom vseh udeleženi v rejništvu. Torej gre ne več zgolj za usmerjenost k posamezniku in odpravi njegovih težav, ampak za sistem sodelovanja in soustvarjanje rešitev.

Za socialno delo je torej jasno, da v projektni skupini soustvarjamo izvirne projekte pomoči, ki zahtevajo pogovor in nove dogovore vsak mesec, ne pa enkrat na leto, kot to zahteva zakon. Individualna projektna skupina je namreč

sistem, ki vzpostavlja in vzdržuje sodelovanje med matično družino, rejniško družino, centrom za socialno delo in otrokom v reji ... Vsi udeleženi potrebujejo projektno skupino, da bi v potrpežljivem procesu učenja soustvarili sodelovanje v delovnem odnosu. (*Ibid.*: 101.)

Rejništvo je kot zgolj splošna oblika skrbi za otroka, za katerega starši ne morejo skrbeti ali staršev sploh nima, zaradi razvoja konceptov socialnega dela napredovalo v postmoderni čas skupnega soustvarjanja projektov pomoči, skupnega raziskovanja dobrih izidov v korist otroka, v večanje moči in iskanje virov pri matični družini. Pri tem so rejniki od tistih »dobrih ljudi«, ki so otroka vzeli k sebi domov in zanj v celoti poskrbeli, kar zadeva nego, hrano, izobraževanje ipd., postali šolani sodelavci in soustvarjalci projektov pomoči matični družini, ki skupaj s socialnimi delavkami iz centrov za socialno delo opuščajo moč tistega, ki zna, v prid sistemu, ki soustvarja (pri tem so seveda izvzete zlorabe, nasilje in druge situacije, v katerih je treba otroka zavarovati, ker ogrožajo njegov zdrav razvoj).

Ob tem ne moremo prezreti, da zakonodaja, kljub napredku na področju rejništva, predvsem s sprejetjem zakona o izvajanju rejniške dejavnosti, pri pojmovanju samega rejništva v zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih še ni vključila postmodernih konceptov socialnega dela. Tako zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih pojmuje rejništvo kot posebno obliko varstva otrok, ki sta jim potrebni oskrba in vzgoja pri osebah, ki niso njihovi starši. Namen rejništva je, da se otrokom pri osebah, ki niso njihovi starši, omogoči zdrava rast, izobraževanje, skladen osebni razvoj ter usposobitev za samostojno življenje in delo. Center za socialno delo odda v rejništvo otroka, ki nima svoje družine, otroka, ki zaradi različnih vzrokov ne more živeti pri starših, ali otroka, katerega telesni in duševni razvoj je ogrožen v okolju, v katerem živi. Center za socialno delo odda otroka v rejništvo s privoljenjem staršev oziroma roditelja, pri katerem otrok živi, ali na podlagi ukrepa odvzema otroka.

Povsem drugačni sta definiciji rejništva z vidika sodobnega socialnega dela, ki temeljita na konceptu sodelovanja in soustvarjanja.

Rejništvo je institucionalna oblika skrbi za otroka, ki v nekem času v svoji družini nima dobrih pogojev za življenje in mu država in stroke morajo zagotoviti varne pogoje za rast in razvoj v skladu z vsemi temeljnimi pravicami otroka, zunaj njegove družine. Namestitve v rejniški družini je ena od možnih oblik podpore in pomoči otroku in njegovi družini. (Kobal 2010.)

V rejništvu, ki je namenjeno otrokom, ki začasno za krajši ali daljši čas ne morejo bivati v biološki družini, se skrb za otroka, njegovo vzgojo in oskrbo deli na rejniško družino, matično

družino in center za socialno delo, zato sta potrebni nenehno sodelovanje in dogovarjanje (*Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo* 2014).

Kljub razvoju rejništva v teoriji in praksi pa je poimenovanje ostalo zgolj na ravni osnovne skrbi za otroka – kot rejništvo, reja. V zadnjem času je zakonodajalec namreč spremenil le izraz »rejenec« v izraz »otrok v rejništvu«. Osebnostno menim, da to nikakor ne zadošča, saj tudi rejništvo kot oblika skrbi, ki je že zdavnaj presegla zgolj osnovno skrb za otroka, ni več ustrezen izraz za sodobno, postmoderno socialno delo, prav tako pa je izraz rejništvo (postal) neustrezen zaradi razvoja novega jezika v sodobnem socialnem delu, saj, kot trdi Čačinovič Vogrinčič (2003), je stroka socialnega dela ustvarila »nove besede«, spremenila jezik socialnega dela.

Tako se sedaj lahko opremo na jezik stroke v prevajanju iz teorije v prakso, od soustvarjenih rešitev v ravnanje, od strokovnjaka k uporabniku v dialogu, ki povezuje vsakokratni »lokalni« jezik v dogovarjanje. (Ibid.)

Torej bi lahko rekla, da je sodobno strokovno socialno delo tako spremenilo koncept rejništva, da je rejništvo postal sistem soustvarjanja, sistem skupne pomoči in podpore otroku in njegovi družini. Pri tem se je povečala potreba po osveščeni, šolanih, lahko tudi rečemo postmodernih rejnikih, ki bodo, enako kot socialni delavci, znali opustiti vlogo ekspertov ter znali in zmogli prevzeti vlogo soustvarjalcev (izraz v Čačinovič Vogrinčič 2008) v projektu pomoči otroku in njegovi družini.

Potreba po novem izrazu »soskrbnništvo«

Tako menim, da novi, postmoderni koncept rejništva, ki se je razvil, in s tem povezana nova vloga socialnih delavk/delavcev, rejnic/rejnikov ter otrokovega očeta/matere ter drugih soustvarjalcev v projektu pomoči zahtevata tudi novo poimenovanje, saj menim, da bi z novimi besedami tudi lažje opisali, sprejeli in soustvarjali novi koncept rejništva.

Gre za novi koncept skrbstva, in sicer koncept »soskrbstva« za otroka. Pri tem se, v okviru projekta pomoči, v sklopu individualne projektne skupine, začasno, dokler otrokova družina ne zmore za otroka popolnoma poskrbeti, skrbstvo za otroka deli na različne udeležence – starše, rejnike, center za socialno delo in druge otroku pomembne osebe. Menim, da je za to obliko pomoči otroku in njegovi družini primeren izraz »soskrbnništvo«.

Nov, primernejši izraz bi po mojem mnenju prinesel veliko dobrega, predvsem zaradi lepšega poimenovanja in večjega poudarjanja tistega, kar se je spremenilo v konceptih socialnega dela, in sicer od usmerjenosti k problemu do soustvarjanja in sodelovanja v skupnem projektu pomoči, prav tako pa bi podprl otrokovo družino tam, kjer sama zmore, rejnike spremenil v aktivne sodelavce v projektu pomoči, spodbudil pa bi tudi sodelovanje vseh udeleženi, izjemno pomembno pa je, da bi otroku odvzel veliko breme oziroma prepogosto stigmatizirajočega izraza rejništvo.

Z novim izrazom bi rejništvo lahko lažje premostilo prehod iz modela popolne skrbi za otroka, ker starši ne zmorejo, v postmoderno soustvarjanje projekta pomoči družini. Za popolno skrb za otroka, ker starši ne zmorejo zanj poskrbeti, poznamo namreč druge oblike varstva in skrbi (skrbništvo, posvojitve).

Sicer pa je izraz soskrbnništvo le moja ideja, ki sem vam jo želela zaupati v kontekstu soustvarjanja novega poimenovanja rejništva, ki me vedno znova pri delu, tako s starši, rejniki in otrokom, opominja na bistvo tega koncepta, ki je vedno znova soustvarjanje pomoči otroku in njegovi družini.

Sklep

socialno delo je razvilo nove koncepte pomoči, v skladu s tem pa se je spremenil tudi jezik socialnega dela, in sicer v jezik povečevanja moči in soustvarjanja.

Rejniška družina je bila tako pred štiridesetimi leti, leta 1974, otroku drugi dom, rejniki pa so prevzemali dolžnosti staršev, jih vzgajali po najboljših močeh, kot da bi bili njihovi pravi straši. Starše otrok v rejništvu so takrat imenovali še »kronični alkoholiki, prostitutke in delo-mrzneži« (Lebar 1974: 9).

Z razvojem profesionalizacije in strokovnih konceptov socialnega dela sta se spremenila tako predmet socialnega dela kot tudi njegov jezik. Socialno delo je pridobilo delovni odnos z instrumentalno definicijo problema, mobilizacijo moči uporabnika in je postalo

izvirni delovni projekt sodelovanja, ki ga soustvarimo na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem oblikovanju rešitev, da bi udeleženi v problemu postali udeleženi v rešitvi. (Čačinovič Vogrinčič 2008: 27.)

Starši, rejniki in socialne delavke so postali sodelavci v tem skupnem projektu pomoči kot temelju sodelovanja tudi na področju rejništva. Skupaj skrbijo za blaginjo otroka, s skupnim ciljem čimprejšnje vrnitve otroka v matično družino. Soskrbnništvo je zato, v sodobnem jeziku socialnega dela, primeren izraz za obdobje skrbi za otroka, ko starši tega ne zmorejo zgolj sami.

Viri

- Čačinovič Vogrinčič, G. (2003), Jezik socialnega dela. *Socialno delo* 42, 4–5: 199–203.
- (2008), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Germain, C., Gitter, A. (1996), *The life model of social work practice: advances in theory and practice*. New York: Columbia University Press.
- Healy, K. (2005), *Social work theories in context*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo* (2014). Dostopno na: <http://www.scsd.si/javna-pooblastila.html> (12. 8. 2014).
- Lebar, P. (1974), Rejništvo. *Dogovori* (Ljubljana), letnik 2, številka 2. Dostopno na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-KKMG6MZQ>.
- Lüssi, P. (1990), Sistemski nauk o socialnem delu. *Socialno delo* 29, 1–3: 81–94.
- (1992), *Systemische Sozialarbeit: praktisches Lehrbuch der Sozialberatung*. Bern: Haupt.
- Milošević Arnold, V. (1981). *Rejništvo v SR Sloveniji*. Ljubljana: Višja šola za socialne delavce.
- Parton, N., O'Byrne, P. (2000), *Constructive social work: towards a new practice*. New York: Palgrave Macmillan.
- Poštrak, M. (2003), Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi. *Šolsko svetovalno delo* 8, 2–4: 26–33.
- Kobal, B. (2010), *Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo (končno poročilo). Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/rejnistvo_raziskava_konc_poroc.pdf (12. 8. 2014).
- Salcebey, D. (1997), *The strengths perspective in social work practice*. New York: Longman.